

TEMATYKA ENERGETYCZNA W EXPOSÉ KANDYDATÓW NA URZĄD PREZESA RADY MINISTRÓW W LATACH 2005–2023

DOI: 10.26399/meip.4A(83).2024.20/m.paszkowski

WPROWADZENIE

Zagadnienia energetyczne, w tym zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, stanowią jeden z ważniejszych obszarów aktywności państwa w stosunkach międzynarodowych. Od wielu lat jest to istotny punkt trwającej w Polsce debaty politycznej na temat bezpieczeństwa w ogóle, której elementem są m.in. kwestie współpracy z eksporterami surowców energetycznych (głównie Federacji Rosyjskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki), czy też potrzeby rozbudowy infrastruktury importowej. Od wielu lat były w Polsce podejmowane liczne działania i projekty, których celem była zmiana struktury dostaw m.in. gazu ziemnego oraz ropy naftowej do Polski, a więc zmniejszenia zależności energetycznej od Federacji Rosyjskiej. W sposób szczególny tego typu kwestie były istotne w momencie wybuchu pełnowymiarowej wojny na Ukrainie w 2022 r.

Wystąpienia kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów na forum parlamentu stanowią pierwszy i newralgiczny element podejmowanych w kolejnych miesiącach i latach działań przez poszczególne gabinety rządowe. W tym też kontekście tego typu tematyka stanowi ważny punkt startowy aktywności regulacyjnej i dyplomatycznej podejmowanych przez ukonstytuowany gabinet rządowy. To w jaki sposób kandydaci na jedno z najważniejszych stanowisk politycznych w Polsce (obok Prezydenta RP) definiują zagrożenia oraz określają narzędzia ich przeciwdziałania, stanowią niezwykle istotny element debaty politycznej w Polsce.

Celem poznawczym artykułu była krytyczna analiza wypowiedzi kandydatów na stanowisko Prezesa Rady Ministrów w latach 2005–2023 pod kątem wymiaru

* Instytut Europy Środkowej, e-mail: michal.paszkowski@ies.lublin.pl, ORCID: 0000-0002-2751-8550

energetycznego w ramach trwającej debaty parlamentarnej. Struktura artykułu ma charakter problemowy, a wygłaszane przez poszczególnych kandydatów zagadnienia pogrupowano w dwa rozdziały. W pracy kluczowa była odpowiedź na dwa pytania badawcze: 1) Jak politycy Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej oceniali poziom bezpieczeństwa energetycznego Polski i nakreślali wizję zapewnienia tego bezpieczeństwa?; 2) Jakie projekty były prezentowane i podnoszone przez kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów przez przedstawicieli tych dwóch ugrupowań, które zdominowały scenę polityczną w Polsce w ostatnich latach? Podstawę artykułu stanowi analiza źródeł, ponieważ z uwagi na brak opracowań w zakresie badanego tematu zostały przeanalizowane wyłącznie wypowiedzi przedstawicieli Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej w ramach przeprowadzanych exposé, przy czym wyłączenie w kontekście wymiaru energetycznego. Tego typu tematyka jest istotna w zakresie badań nad myślą polityczną¹ polskich partii politycznych, także w wymiarze energetycznym². W artykule zastosowano analizę świadectw oraz śladów myśli politycznej, które zostały wykorzystane w momencie analizy sposobu postrzegania rzeczywistości politycznej, a więc opisu problemów i diagnozy rozwiązań służących wzmocnieniu bezpieczeństwa energetycznego Polski. Przedmiot badań jest określony pod względem czasowym, a cezurę początkową stanowi 2005 r., kiedy to exposé wygłosił Kazimierz Marcinkiewicz, a więc kandydat ugrupowania Prawo i Sprawiedliwość na urząd Prezesa Rady Ministrów, natomiast cezurą końcową dotyczy 2023 r., czyli wygłoszonego przez Donalda Tuska exposé w wyniku sformułowania rządu większościowego Koalicji Obywatelskiej, Trzeciej Drogi oraz Nowej Lewicy.

ZAGADNIENIA ENERGETYCZNE W WYSTĄPIENIACH KANDYDATÓW PRAWA I SPRAWIEDLIWOŚCI

Tematyka energetyczna była ważnym punktem exposé polityków Prawa i Sprawiedliwości, którzy sześciokrotnie występowali w trakcie obrad Sejmu RP i prezentowali założenia polityki wewnętrznej oraz zagranicznej w ramach procesu uzyskiwania wotum zaufania. Podnoszone wówczas zagadnienia były istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa energetycznego państwa. Tego typu sugerowane kierunkowe działania miały następnie swoje realne przełożenie na konkretne decyzje polityczne. W tym

¹ Przez myśl polityczną należy rozumieć „wszelką formę refleksji nad rzeczywistością polityczną, niezależnie od stopnia rozwoju, wewnętrznej spójności i systematyzacji oraz uteoretyzowania i konkretyzacji”. J. Jachymek, W. Paruch, *Wstęp*, [w:] *Więcej niż niepodległość: polska myśl polityczna 1918–1939*, J. Jachymek, W. Paruch (red.), Lublin 2011, s. 9–14.

² Zob. M. Paszkowski, *Specyfika badań politologicznych nad myślą polityczną w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państwa*, „Humanities and Social Sciences” 2015, nr 2(22), s. 99–109.

kontekście można wyodrębnić kilka obszarów aktywności politycznej w wymiarze energetycznym, które były przedmiotem specjalnego traktowania przez polityków PiS.

W ocenie Prawa i Sprawiedliwości bezpieczeństwo energetyczne było niezwykle ważną kategorią wpływającą na poziom bezpieczeństwa państwa w ogóle. Uważano, że tematyka energetyczna decydowała o kierunkach rozwoju państwa. W tym kontekście kandydaci na urząd Prezesa Rady Ministrów podnosili liczne zagadnienia o charakterze energetycznym zarówno w zakresie aktywności państwa w sferze wewnętrznej, jak i zewnętrznej. W sferze polityki krajowej w latach 2005–2007, a następnie w latach 2015–2023 podnoszono trzy wątki, które miały decydować o kształcie systemu energetycznego.

Primo, podkreślano wątek budowy silnych podmiotów w sektorze elektroenergetycznym, co było związane z potrzebą reformy tej dziedziny gospodarki i zwiększenia konkurencyjności polskich przedsiębiorstw. Kazimierz Marcinkiewicz podkreślał, że rząd pod jego nadzorem wdroży program, który będzie służyć „wykreowaniu silnych podmiotów zdolnych do międzynarodowej konkurencji”³. Efektem tych działań była budowa czterech niezależnych przedsiębiorstw działających na krajowym rynku elektroenergetycznym (PGE, Energa, Enea, Tauron).

Secundo, podnoszono zasadność rozwoju i wspierania nowoczesnych technologii służących procesowi transformacji energetycznej, a więc odnawialnych źródeł energii, w tym wykorzystania biopaliw⁴. W szczególności tego typu tematyka była podnoszona w 2023 r. Dla PiS zagadnienia rozwoju energetyki prosumenckiej, fotowoltaiki, program budowy farm na morzu, czy elektromobilność stanowiły ważny element rozwoju gospodarczego państwa⁵. W ramach procesu transformacji energetycznej i przeorientowania systemu energetycznego wskazywano na budowę w Polsce elektrowni jądrowej. Pierwotnie wątek ten został podniesiony przez Jarosława Kaczyńskiego, prezesa Rady Ministrów w exposé w 2006 r.⁶ W latach 2015–2023 kontynuowany był temat stworzenia siłowni jądrowej. Jak podkreślał w 2023 r. Mateusz Morawiecki,

³ Sejm RP, *Wypowiedź Kazimierza Marcinkiewicza w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, 2 pos., 10.11.2005, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f0037938f/078c9da5cb858bb5c125746400474a0f?OpenDocument> [dostęp: 28.06.2024].

⁴ *Ibidem*.

⁵ Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 9 kadencja, 1 pos., 19.11.2019, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=3&wyp=1&view=4> [dostęp: 29.06.2024].

⁶ Sejm RP, *Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego w trakcie przedstawienia przez Prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, 22 pos., 19.07.2006, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f0037938f/9691935764d5b043c125746500448af1?OpenDocument> [dostęp: 25.06.2024].

budowa elektrowni jądrowej w Polsce była „projektem o wymiarze cywilizacyjnym”⁷. Tego typu projekt był elementem zwiększenia niezależności politycznej, a także zwiększenia konkurencyjności gospodarki Polski.

Tertio, poruszano kwestię restrukturyzacji przemysłu węglowego, który miał stanowić ważne ogniwo gospodarki Polski. Jak podkreślała Beata Szydło: „bezpieczeństwo energetyczne to zachowanie polskiego węgla jako źródła energii”⁸. Tego typu problematyka wynikała ze znaczenia węgla kamiennego w polskiej elektroenergetyce, a także trudnej sytuacji tego sektora gospodarki państwa. W konsekwencji opowiadano się za optymalizacją działania kopalń, a także restrukturyzacją przedsiębiorstw.

Obok tematyki krajowej niezwykle istotne w wystąpieniach kandydatów PiS na urząd Prezesa Rady Ministrów były wątki zagraniczne. W zależności od zmieniającej się sytuacji geopolitycznej dotyczyły one trzech zagadnień. Po pierwsze, opowiedziano się za rozbudową infrastruktury przesyłowej, w tym brano pod uwagę możliwość powstania rurociągu Brody-Płock, łączącego ukraiński oraz polski system przesyłowy do transportu ropy naftowej. Tego typu projekt mógł w teorii przyczynić się do zapewnienia bardziej zróżnicowanej struktury dostaw surowca do krajowych rafinerii z regionu Morza Kaspijskiego (głównie Azerbejdżan oraz Kazachstan). Po drugie, akcentowano zasadność budowy połączenia gazowego z Norwegią. Już w 2005 r. Kazimierz Marcinkiewicz podkreślał, że o zasadności powstania konkretnych projektów nie powinny decydować jedynie kwestie finansowe, gdyż bezpieczeństwo energetyczne było wartością nadrzędną. Marcinkiewicz uważał, że gaz ziemny z Norwegii mógł „zapewnić Polsce bezpieczeństwo energetyczne, żeby pomóc w przełamaniu uzależnienia od jednego dostawcy”⁹. Kwestią drugorzędną była cena tego surowca, która finalnie mogła się okazać bardziej konkurencyjna od dostaw z dotychczas dominującego kierunku, a więc z Federacji Rosyjskiej. Tym samym PiS w 2005 r. brało pod uwagę powrót do realizacji projektu Baltic Pipe, który został zastopowany przez rząd Leszka Millera w 2001 r. Po trzecie, pozytywnie odnoszono się do dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw gazu ziemnego, także poprzez budowę w Polsce terminala regazyfi-

⁷ Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez Prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 10 kadencja, pos. 1, 11.12.2023, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=9&wyp=2&view=4> [dostęp: 28.06.2024].

⁸ Sejm RP, *Wypowiedź Beaty Szydło w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 8 kadencja, pos. 1, 18.11.2015, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=4&wyp=1&view=4> [dostęp: 28.06.2024].

⁹ Sejm RP, *Wypowiedź Kazimierza Marcinkiewicza w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, 2 pos., 10.11.2005, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f-0037938f/078c9da5cb858bb5c125746400474a0f?OpenDocument> [dostęp: 28.06.2024].

kacyjnego. Tego typu zadanie dla rządu przedstawił już w 2006 r. J. Kaczyński, który podkreślał, że dywersyfikacja źródeł oraz kierunków importu gazu ziemnego była dla Polski niezwykle ważna. W ocenie tego polityka była to „dla polskiej suwerenności dziś sprawa zupełnie zasadnicza i musi być załatwiona”¹⁰. Natomiast w 2015 r. rozważano budowę drugiego terminala regazyfikacyjnego typu FSRU w Gdańsku w kontekście zwiększania konkurencyjności dostarczanego surowca do Polski oraz zmniejszenia zależności od Federacji Rosyjskiej¹¹. Ostatecznie tego typu projektowi nadano bieg dopiero w 2022 r., a więc w momencie wybuchu pełnoskalowej wojny na Ukrainie. Drugi terminal LNG miał wówczas doprowadzić do zwiększenia niezależności energetycznej Polski, a nawet przyczynić się do reeksportu surowca do państw Europy Środkowej¹². Dla PiS budowa terminala w Świnoujściu była „warunkiem naszej [Polski – M.P.] suwerenności”, gdyż jak podkreślał Mateusz Morawiecki: „po raz pierwszy jest szansa, że po 2022 roku nie będziemy uzależnieni od Rosji w kwestii zakupu gazu i dyktatu cenowego”¹³. Co ważne, zarówno poprzez budowę terminala LNG w Świnoujściu, jak i gazociągu Baltic Pipe, docelowo Polska mogła stać się centrum handlu gazem ziemnym w Europie Środkowej¹⁴. Jak wskazywał Morawiecki: „rozbudowujemy infrastrukturę gazową, co pozwoli uczynić z naszego państwa bijące serce regionu. Chcemy utworzyć tutaj hub gazowy, który będzie zaopatrywał naszych sąsiadów”¹⁵.

¹⁰ Sejm RP, *Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego w trakcie przedstawienia przez Prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, pos. 22, 19.07.2006, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f0037938f/7211ab688ecd4eccec12574650044aa45?OpenDocument> [dostęp: 25.06.2024].

¹¹ Sejm RP, *Wypowiedź Beaty Szydło w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 8 kadencja, pos. 1, 18.11.2015, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=4&wyyp=1&view=4> [28.06.2024].

¹² YouTube, *Naimski: Jeżeli nie nastąpi kataklizm, dostawy gazu dla Polski są zapewnione*, 27.04.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=9k72BYn2M2g> [dostęp: 26.06.2024].

¹³ Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 8 kadencja, pos. 54, 12.12.2017, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=54&dzien=1&wyyp=1&view=1> [dostęp: 27.06.2024].

¹⁴ M. Koczan, *Polska jako hub gazowy – możliwości współpracy z wybranymi państwami Europy Środkowej i Wschodniej*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2022, nr 22, z. 4, s. 109–130, DOI: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2022.4.6>.

¹⁵ Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 8 kadencja, pos. 54, 12.12.2017, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=54&dzien=1&wyyp=1&view=1> [dostęp: 27.06.2024].

Dla PiS kwestie energetyczne miały charakter ponadnarodowy, a jednocześnie narodowy. W tym pierwszym kontekście uważano, że były to zagadnienia istotne z punktu widzenia członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Dlatego też podkreślano, że ważnym elementem prowadzonej polityki powinna być potrzeba zapewniania solidarności energetycznej. Uważano więc, że istotnym elementem była wspólna polityka energetyczna UE¹⁶. Permanentnym punktem tego typu rozważań była chęć przeciwdziałania zagrożeniom wynikającym z uniezależnienia energetycznego od dostaw surowców energetycznych przede wszystkim państw Europy Środkowej. W tym drugim zakresie za bezpieczeństwo energetyczne odpowiadały państwa narodowe i dlatego też w ocenie PiS należało podejmować samodzielne działania na rzecz realizacji konkretnych projektów służących wzmocnieniu bezpieczeństwa państwa. Jak podkreślał Marcinkiewicz: „będziemy stanowczo bronić polskiego bezpieczeństwa energetycznego”¹⁷. Tego typu punkt widzenia towarzyszył ugrupowaniu w kolejnych latach, czego najlepszym przykładem były liczne, duże projekty energetyczne mające wsparcie rządu (np. gazociąg Baltic Pipe).

Rekapitułując należy wskazać, że dla Prawa i Sprawiedliwości tematyka energetyczna miała fundamentalne znaczenie dla rozwoju gospodarczego państwa. Uważano bowiem, że niezależność energetyczna była kluczowym aspektem bezpieczeństwa Polski. W wystąpieniach kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów dominowały w wymiarze krajowym zagadnienia wynikające z rozwoju odnawialnych źródeł energii, a także budowy elektrowni jądrowej. Tym samym niezwykle istotną tematyką była chęć zagwarantowania odpowiednich źródeł wytwórczych energii elektrycznej jako alternatywy dla węgla, przy zachowaniu jego ważnej funkcji gospodarczej oraz społecznej. Natomiast w kontekście współpracy zagranicznej najważniejszym wątkiem była chęć zapewnienia dostaw przede wszystkim gazu ziemnego z alternatywnych do Federacji Rosyjskiej kierunków. Kandydaci PiS wielokrotnie podkreślali i opowiadali się za dostawami gazu ziemnego z Norwegii (gazociąg Baltic Pipe) oraz możliwości zapewniania importu tego surowca także od innych, międzynarodowych partnerów, poprzez terminale regazyfikacyjne nad Morzem Bałtyckim.

TEMATYKA ENERGETYCZNA W TRAKCIE EXPOSÉ KANDYDATÓW PLATFORMY OBYWATELSKIEJ

Dla kandydatów Platformy Obywatelskiej na stanowisko Prezesa Rady Ministrów kwestia zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego była jednym z ważniejszych tematów

¹⁶ Sejm RP, *Wypowiedź Kazimierza Marcinkiewicza w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, 2 pos., 10.11.2005, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f-0037938f/078c9da5cb858bb5c125746400474a0f?OpenDocument> [dostęp: 28.06.2024].

¹⁷ *Ibidem*.

podnoszonych w trakcie wystąpień w debacie parlamentarnej. W optyce PO tego typu problematyka miała istotne przełożenie na funkcjonowanie państwa, gospodarki, obywateli, a także w kontekście potrzeby ochrony środowiska naturalnego. Podnoszone zagadnienia były zatem wielowątkowe i dlatego też można wyodrębnić kilka obszarów aktywności politycznej po uzyskaniu wotum zaufania.

Podobnie jak dla Prawa i Sprawiedliwości, również Platforma Obywatelska traktowała problematykę bezpieczeństwa energetycznego wielopoziomowo, a więc zarówno pod względem prowadzonej polityki krajowej, jak i międzynarodowej. Uważano, że ten rodzaj bezpieczeństwa był najważniejszym obszarem gospodarki, gdyż wpływał na funkcjonowanie całego państwa i poszczególnych obywateli. Zasadniczo sposób definiowania tego pojęcia wpływał na obszar aktywności politycznej ugrupowania. Jak twierdził Donald Tusk, prezes Rady Ministrów w latach 2007–2015, bezpieczeństwo energetyczne „rozumiemy przede wszystkim jako gwarancję niezakłóconych dostaw nośników energii po akceptowalnych cenach przy równoczesnej trosce o ekologię. Myślimy tu przede wszystkim o odbiorcy detalicznym. Politykę tę będziemy realizować w ramach strategii narodowej, współdziałając z partnerami z Unii Europejskiej”¹⁸. Tego typu sposób rozumienia pojęcia wpływał na aktywność państwa na kilku obszarach. Po pierwsze, kwestia niezakłóconych dostaw oznaczała, że najważniejszym elementem była dostępność i stałość importu surowców energetycznych. W konsekwencji mniej istotne w tym rozumieniu było źródło pochodzenia nośników energii. Po drugie, zagadnienie akceptowalnych cen powodowało, że kluczowym wyznacznikiem była finalna cena dla odbiorców końcowych, a w mniejszym zakresie potrzeba realizacji dużych projektów infrastrukturalnych. W tym sensie oceniano, że budowa nowych połączeń międzynarodowych (gazociągi, rurociągi) przełożyłaby się na wzrost kosztów dostaw. Po trzecie, troska o ekologię wpływała na potrzebę realizacji takich projektów, które nie powodowałyby nadmiernych szkód dla środowiska naturalnego. Po czwarte, problematyka współpracy z partnerami z Unii Europejskiej powodowała, że wskazywano na zasadność bliskich relacji z innymi państwami UE. W tym kontekście uważano, że realizacja konkretnych projektów energetycznych wymagała kooperacji regionalnej i wsparcia finansowego. Jak podkreślał Tusk: „mój rząd będzie wspierał w naszym polskim, narodowym interesie wszelkie projekty infrastrukturalne Unii Europejskiej mogące podwyższyć poziom bezpieczeństwa energetycznego kontynentu, upatrując w tych projektach szansę na rozwiązanie również naszych problemów. Niemniej od naszych unijnych partnerów oczekujemy pełnego zrozumienia polskich i regionalnych uwarunkowań związanych z bezpieczeństwem energetycznym”¹⁹.

¹⁸ Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 23.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debate6.nsf/f7d22bd4c1700a9ec125738c003df43c/c2f0913296a12fedc12573ad0041f851?OpenDocument> [dostęp: 23.06.2024].

¹⁹ *Ibidem*.

Niezwykle ważnym punktem aktywności politycznej podkreślanej przez kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów była współpraca na poziomie Unii Europejskiej. W sposób szczególny podnoszono, że „bezpieczeństwo energetyczne Europy opierało się na solidarności całej Unii Europejskiej, a nie podlegało wpływom doraźnych interesów i korzyści wynikających z politycznego czy ekonomicznego egoizmu”²⁰. W tym kontekście w sposób szczególny uwypuklono problematykę budowy Gazociągu Północnego (w późniejszym czasie jego nazwę zmieniono na Nord Stream 1). Tego typu projekt stanowił w ocenie Platformy Obywatelskiej zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski oraz państw Europy Środkowej. Uważano, że takiemu zagrożeniu, biorąc pod uwagę współpracę pomiędzy Federacją Rosyjską a Niemcami (państwo UE), powinno się przeciwdziałać w ramach kooperacji na poziomie państw Unii Europejskiej. Jak podkreślał Tusk, należało „zapewnić bezpieczeństwo energetyczne, także w kontekście rury północnej, aby to bezpieczeństwo energetyczne w porozumieniu z partnerami w Unii Europejskiej zapewnić skuteczniej niż do tej pory. Chcemy skończyć z polityką wyłącznie wyrażania niezadowolenia i chcielibyśmy uzyskać konkretne efekty w tej kwestii”²¹. Tym samym dla tego ugrupowania należało uwypuklać obawy na forum Unii Europejskiej, a jednocześnie przeciwdziałać istniejącym zagrożeniom w oparciu o kooperację europejską. Tego typu podejście wynikało z potrzeby wzmacniania solidarności energetycznej, a jednym z jego elementów była budowa Unii Energetycznej²². Dlatego też opowiadano się za wprowadzaniem odpowiednich regulacji na poziomie UE, które mogły ograniczyć wykorzystywanie przez dostawców energii dominującej pozycji rynkowej. Jak podkreślała Ewa Kopacz: „nie można godzić się na sytuację, w której Polska i inne państwa regionu są skazane na łaskę i niełaskę zewnętrznych dostawców gazu, którzy uzależniają dostawy lub ceny surowca od bieżących celów politycznych. Mój rząd będzie więc przekonywał Unię Europejską, by skutecznie doprowadzić do ukrócenia wszelkich monopolistycznych praktyk i manipulacji cenowych”²³.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 24.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debate6.nsf/f7d22bd4c1700a9ec125738c003df43c/ee019f4ecfca1d8ac12573ad00420a83?OpenDocument> [dostęp: 24.06.2024].

²² Zob. M. Paszkowski, *Polskie projekty na rzecz bezpieczeństwa energetycznego w Europie w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej*, „Polityka i Społeczeństwo” 2017, nr 2(15), s. 65–81.

²³ Sejm RP, *Wypowiedź Ewy Kopacz w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 7 kadencja, 76 pos., 01.10.2014, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=76&dzien=1&wy-p=3&view=4> [dostęp: 29.06.2024].

W obszarze aktywności, na którą rząd miał bezpośredni wpływ podkreślano trzy zagadnienia. Pierwszym była chęć rozwoju i wsparcia dla odnawialnych źródeł energii. W tym kontekście wskazywano na potencjał tego typu rozwiązań w kierunku poprawy bilansu energetycznego Polski oraz ochrony środowiska naturalnego. Dlatego też podkreślano potrzebę „uprawy roślin energetycznych, wykorzystania odpadów komunalnych i z produkcji rolniczej do wytwarzania bioenergii, biogazu czy biopaliw”²⁴. Tego typu rozwiązania miały docelowo wypełnić zalecenia Komisji Europejskiej, ale jednocześnie przyczynić się do zwiększenia miejsc pracy w rolnictwie. Drugim była potrzeba zapewnienia dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw surowców energetycznych. Jako ważne projekty wskazywano budowę terminala regazyfikacyjnego w Świnoujściu oraz przedłużenie istniejącego na Ukrainie rurociągu Odessa-Brody do Polski. W obu przypadkach podkreślano wagę i zasadność kontynuacji tych projektów, przy czym brano pod uwagę przede wszystkim opłacalność dla polskich przedsiębiorstw oraz względy finansowe realizacji inwestycji. W kolejnych latach do tej listy dołączono budowę interkonektorów, a więc połączeń gazowych z państwami sąsiednimi, zagospodarowanie złóż surowców energetycznych z formacji niekonwencjonalnych (tzw. łupki) oraz realizację programu energetyki jądrowej²⁵. Trzecią natomiast kwestią była potrzeba wykorzystania w krajowej gospodarce węgla jako sposobu dywersyfikacji źródeł energii. Jak podkreślał Tusk: „węgiel, a co za tym idzie kopalnie i górnicy, to też atut polskiej gospodarki, szczególnie w kontekście choćby światowych cen gospodarki i naszego ciągłego problemu z bezpieczeństwem energetycznym”²⁶. Podobnego zdania była Kopacz, prezes Rady Ministrów w latach 2014–2015, która wskazywała na strategiczne znaczenie tego surowca dla bezpieczeństwa energetycznego państwa. Opowiadała się za restrukturyzacją branży węglowej w kierunku ograniczenia nieuczciwej konkurencji, zwiększenia rentowności kopalń, a także unowocześnienia przemysłu wydobywczego²⁷.

²⁴ Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 23.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata6.nsf/f7d22bd4c1700a9ec125738c003df43c/c2f0913296a12fedc12573ad0041f851?OpenDocument> [dostęp: 23.06.2024].

²⁵ Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 7 kadencja, 1 pos., 19.11.2011, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=4&wy-p=3&view=4> [dostęp: 19.06.2024].

²⁶ Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 24.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata6.nsf/f7d22bd4c1700a9ec125738c003df43c/ee019f4ecfca1d8ac12573ad00420a83?OpenDocument> [dostęp: 24.06.2024].

²⁷ Sejm RP, *Wypowiedź Ewy Kopacz w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 7 kadencja, 76 pos., 01.10.2014, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=76&dzien=1&wy-p=3&view=4> [dostęp: 29.06.2024].

W tym kontekście wskazywała, że kluczowym aspektem docelowo miało być ograniczenie funkcjonowania branży i rosnących kosztów węgla na giełdach międzynarodowych na budżety gospodarstw domowych.

Uwzględniając wyniki wyborów w 2023 r. i ukształtowanie nowej koalicji większościowej na czele z Platformą Obywatelską, tematyka energetyczna była w sposób ogólny prezentowana w trakcie uzyskiwania wotum zaufania przez rząd Donalda Tuska. W tym kontekście z jednej strony nie prezentowano nowych pomysłów na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, a z drugiej strony negatywnie oceniano przede wszystkim proces realizacji niektórych projektów, a nie ich istotę (np. budowa małych elektrowni jądrowych). Co ważne, w trakcie debaty podkreślano kwestię wykorzystania i rozwoju w Polsce odnawialnych źródeł energii, które miały stanowić kluczowy obszar aktywności państwa i odpowiadać za punkt ciężkości dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski, a także element ochrony środowiska naturalnego²⁸.

Uogólniając należy wskazać, że dla kandydatów Platformy Obywatelskiej na stanowisko Prezesa Rady Ministrów zagadnienia energetyczne pozostawały w centrum zainteresowań. Odmiennie jednak do Prawa i Sprawiedliwości nie podkreślano tego tematu w kontekście realizacji dużych projektów energetycznych służących *stricte* dywersyfikacji źródeł oraz kierunków dostaw surowców (np. gazociąg Baltic Pipe), a jedynie zapewnienie współpracy międzynarodowej na poziomie państw Unii Europejskiej. Wskazywano w tym sensie na potrzebę kooperacji poprzez rozbudowę połączeń infrastrukturalnych z sąsiadami. Jednocześnie ważną rolę odgrywało liberalne podejście do oceny środowiska międzynarodowego, a więc stawianie na cenę importowanego surowca, a nie jego źródła. Tym samym podkreślano zasadność współpracy i rozwijania relacji biznesowych z różnymi państwami, m.in. Katarzem, ale też Federacją Rosyjską. Wyznacznikiem miała być cena dla gospodarstw domowych, stałość dostaw i dostępność, a nie źródło pochodzenia surowca.

UWAGI KOŃCOWE

Zagadnienia energetyczne od lat stanowią kluczowy aspekt aktywności państwa. Bez wątpienia w latach 2005–2023 do jednych z najważniejszych tematów podnoszonych przez kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów były te związane z zapewnieniem bezpieczeństwa energetycznego Polski. Trwające przez lata uzależnienie od dostaw gazu ziemnego oraz ropy naftowej z Federacji Rosyjskiej wpływało na kształt debaty

²⁸ Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 10 kadencja, 1 pos., 12.12.2023, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&-dzien=10&wyp=3&view=4> [dostęp: 24.06.2024].

politycznej w Polsce, w tym parlamentarnej. W konsekwencji tego typu zagadnienia znajdowały swoje istotne miejsce w trakcie trwającego procesu uzyskiwania wotum zaufania przez kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów.

W trwającej w Polsce w latach 2005–2023 debacie parlamentarnej poruszano wiele wątków o charakterze energetycznym. W sposób szczególny w wypowiedziach na forum Sejmu RP odnoszono się do takich zagadnień jak m.in. budowa połączenia gazowego z Norwegią (gazociąg Baltic Pipe), budowa terminala regazyfikacyjnego w Świnoujściu, współpraca z Federacją Rosyjską w zakresie dostaw ropy naftowej i gazu ziemnego, a także kooperacja ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki. Podnoszone projekty i obszary aktywności politycznej w wymiarze energetycznym były konsekwencją oceny środowiska międzynarodowego oraz pozycji Polski w Europie Środkowej. Bez wątpienia poziom bezpieczeństwa energetycznego Polski ewoluował wraz z realizacją konkretnych projektów dywersyfikacyjnych co wpływało na wizję zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego przez kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów zarówno ze strony Prawa i Sprawiedliwości, jak i Platformy Obywatelskiej. Co ważne, tematyka energetyczna była w Polsce ważna długo przed wybuchem pełnowymiarowej wojny w Ukrainie, która zaktywizowała działania wielu państw Europy Środkowej na rzecz zmiany struktury dostaw surowców energetycznych.

Podsumowując, należy wskazać, że w exposé kandydatów na fotel Prezesa Rady Ministrów w ramach procesu uzyskiwania wotum zaufania podnoszono liczne zagadnienia energetyczne, co wynikało z ważkości tej tematyki. Dla kandydatów zarówno Prawa i Sprawiedliwości, jak i Platformy Obywatelskiej odmienny sposób postrzegania rzeczywistości międzynarodowej wpływał na poglądy w zakresie sposobu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Niemniej jednak, niezależnie od formułowanych postaw, cechą charakterystyczną poszczególnych wystąpień była chęć wzmocnienia bezpieczeństwa państwa zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Podnoszone zagadnienia przez kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów były następnie przedmiotem podejmowanych przez poszczególne gabinety rządowe realnych decyzji politycznych na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego Polski.

Opinie wyrażone w publikacji prezentują wyłącznie poglądy autora i nie mogą być utożsamiane ze stanowiskiem Instytutu Europy Środkowej.

BIBLIOGRAFIA

Jachymek J., Paruch W., *Wstęp*, [w:] *Więcej niż niepodległość: polska myśl polityczna 1918–1939*, J. Jachymek, W. Paruch (red.), Lublin 2011.

- Koczan M., *Polska jako hub gazowy – możliwości współpracy z wybranymi państwami Europy Środkowej i Wschodniej*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2022, nr 22, z. 4, s. 109–130, DOI: <https://doi.org/10.36874/RIESW.2022.4.6>.
- Paszkowski M., *Polskie projekty na rzecz bezpieczeństwa energetycznego w Europie w myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej*, „Polityka i Społeczeństwo” 2017, nr 2(15), s. 65–81.
- Paszkowski M., *Specyfika badań politologicznych nad myślą polityczną w zakresie bezpieczeństwa energetycznego państwa*, „Humanities and Social Sciences” 2015, nr 2(22), s. 99–109.
- Sejm RP, *Wypowiedź Beaty Szydło w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 8 kadencja, pos. 1, 18.11.2015, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=4&wyp=1&view=4> [dostęp: 28.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 23.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata6.nsf/f7d22bd-4c1700a9ec125738c003df43c/c2f0913296a12fedc12573ad0041f851?OpenDocument> [dostęp: 23.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 24.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata6.nsf/f7d22bd-4c1700a9ec125738c003df43c/ee019f4ecfca1d8ac12573ad00420a83?OpenDocument> [dostęp: 24.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 7 kadencja, 1 pos., 19.11.2011, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=4&wyp=3&view=4> [dostęp: 19.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 6 kadencja, 2 pos., 24.11.2007, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata6.nsf/f7d22bd-4c1700a9ec125738c003df43c/ee019f4ecfca1d8ac12573ad00420a83?OpenDocument> [dostęp: 24.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Donalda Tuska w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 10 kadencja, 1 pos., 12.12.2023, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=10&wyp=3&view=4> [dostęp: 24.06.2024].

- Sejm RP, *Wypowiedź Ewy Kopacz w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 7 kadencja, 76 pos., 01.10.2014, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=76&dzien=1&wyp=3&view=4> [dostęp: 29.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego w trakcie przedstawienia przez Prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, 22 pos., 19.07.2006, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f0037938f/9691935764d5b-043c125746500448af1?OpenDocument> [dostęp: 25.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Kazimierza Marcinkiewicza w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 5 kadencja, 2 pos., 10.11.2005, <https://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/4502edaa6c2fbb77c125745f0037938f/078c9da5cb858bb-5c125746400474a0f?OpenDocument> [dostęp: 28.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 9 kadencja, 1 pos., 19.11.2019, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=3&wyp=1&view=4> [dostęp: 29.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez Prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 10 kadencja, pos. 1, 11.12.2023, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=1&dzien=9&wyp=2&view=4> [dostęp: 28.06.2024].
- Sejm RP, *Wypowiedź Mateusza Morawieckiego w trakcie przedstawienia przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania*, 8 kadencja, pos. 54, 12.12.2017, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=54&dzien=1&wyp=1&view=1> [dostęp: 27.06.2024].
- YouTube, *Naimski: Jeżeli nie nastąpi kataklizm, dostawy gazu dla Polski są zapewnione*, 27.04.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=9k72BYn2M2g> [dostęp: 26.06.2024].

TEMATYKA ENERGETYCZNA W EXPOSÉ KANDYDATÓW NA URZĄD PREZESA RADY MINISTRÓW W LATACH 2005–2023

Streszczenie

Tematyka energetyczna, a w szczególności zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego Polski, stanowiła ważny punkt trwającej debaty politycznej na temat bezpieczeństwa w ogóle. Od wielu lat podejmowano liczne działania i projekty, których celem była zmiana struktury dostaw m.in. gazu ziemnego oraz ropy naftowej do Polski, a więc

zmniejszenia zależności energetycznej od Federacji Rosyjskiej. Wystąpienia kandydatów na urząd Prezesa Rady Ministrów na forum parlamentu stanowią pierwszy i niewrażliwy element podejmowanych w kolejnych miesiącach i latach działań przez poszczególne gabinety rządowe. W tym też kontekście tego typu tematyka stanowi ważny punkt startowy aktywności regulacyjnej i dyplomatycznej podejmowanych przez ukonstytuowany gabinet rządowy. Celem poznawczym artykułu była krytyczna analiza wypowiedzi kandydatów na stanowisko Prezesa Rady Ministrów w latach 2005–2023 pod kątem wymiaru energetycznego w ramach trwającej debaty parlamentarnej. Struktura artykułu ma charakter problemowy, a wygłaszane przez poszczególnych kandydatów zagadnienia pogrupowano w dwa rozdziały. Tego typu tematyka jest istotna w zakresie badań nad myślą polityczną polskich partii politycznych, także w wymiarze energetycznym. W artykule zastosowano analizę świadectw oraz śladów myśli politycznej, które zostały wykorzystane w momencie analizy sposobu postrzegania rzeczywistości politycznej.

Słowa kluczowe: Exposé, Prawo i Sprawiedliwość, Platforma Obywatelska, myśl polityczna, bezpieczeństwo energetyczne

ENERGY TOPICS IN THE EXPOSÉ OF CANDIDATES FOR THE OFFICE OF PRIME MINISTER FROM 2005 TO 2023

Abstract

The topic of energy, and particularly ensuring the energy security of Poland, has been a central point in the ongoing political debate about national security. For many years, numerous activities and projects have been undertaken to change the structure of the supply of natural gas and crude oil to Poland, aiming to reduce energy dependence on the Russian Federation. The speeches of candidates for the office of Prime Minister in parliament are a crucial starting point for the actions taken by successive government cabinets in the following months and years. In this context, such discussions serve as an important foundation for subsequent regulatory and diplomatic activities by the established government. The cognitive purpose of this article is to critically analyze the statements of candidates for the post of Prime Minister from 2005 to 2023 concerning energy policy within the framework of parliamentary debates. The structure of the article is issue-based, with the candidates' speeches grouped into two chapters. This subject matter is pertinent to the study of the political thought of Polish political parties, especially regarding energy policy. The article employs the analysis of testimonies and traces of political thought used at the time to examine perceptions of political reality.

Keywords: exposé, Law and Justice, Civic Platform, political thought, energy security